

3.7.2017

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Viite: Hankenumero STM 044:00/2016

Lausunto hallituksen esitysluonnoksesta lomitussjärjestelmien uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi koskien muun muassa ehdotuksia laiksi maatalousyrittäjän lomituspalveluista, laiksi turkistuottajan lomituspalveluista sekä laiksi poronhoitajan sijaisavusta

Maa- ja metsätalousministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisessa asiassa.

Lomituksen uudistusta on valmisteltu pidemmän aikaa. Hallituksen esitysluonnos lomitussjärjestelmien uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi valmisteltiin työryhmässä, jossa maa- ja metsätalousministeriö ei ole ollut jäsenenä.

Kiihtyvä rakennemuutos johtaa lomituspalveluihin oikeutettujen määrän vähenemiseen. Esityksen mukaan maitotiloja on tällä hetkellä 7 600-7 700. Suomen Gallup Elintarviketiedon vuoden 2016 kyselyyn pohjautuvien tutkimusten mukaan vuonna 2022 maitotiloja arvioidaan olevan enää 3 700. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen tietojen mukaan vuosilomaa käyttäneiden yrittäjien määrä on vuodesta 2010 vuoteen 2016 vähentynyt 25 800 yrittäjästä 18 100 yrittäjään ja arviona on, että vuonna 2017 enää 17 000 yrittäjää käyttäisi vuosilomaa. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että lomituspalveluiden käytön väheneminen rakennemuutoksesta johtuen mahdollistaa palveluiden vahvistamisen nykyisille asiakkaille, sekä laajentamisen nyt palveluiden ulkopuolella olevien tuottajien piiriin. Teknologian kehittyminen on asettanut uusia vaatimuksia tehtävien hoitamiseen tilatasolla, mikä pakottaa myös lomituspalveluita uudistumaan.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uudet lait maatalousyrittäjän lomituspalveluista, turkistuottajan lomituspalveluista sekä poronhoitajan sijaisavusta.

Lomituspalvelujen toimeenpano ja hallinto siirtyisivät maakunnille. Lomituspalvelujen henkilöstö eli kunnan palveluksessa olevat lomittajat sekä hallintohenkilöstö siirtyisivät maakuntiin liikkeenluovutusperiaatteella. Maa- ja metsätalousministeriö pitää hyvänä sitä, että maakunnissa olisivat siten jatkossa kaikki keskeiset maataloustuotannon palveluja tuottavat tahot, kun myös maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan paikallis- ja aluetason toimijat esitetään siirrettäväksi pääosin maakuntiin.

Edellä esitettyyn viitaten ja siltä osin kuin maa- ja metsätalousministeriön on asiaa mahdollista arvioida, hallituksen esitysluonnos vaikuttaa kokonaisuudessaan tervetulleelta, erityisesti siltä osin kuin siinä on otettu huomioon maatalouselinkeinon osalta tapahtunut kehitys. Ministeriö pitää suotavana sitä, että jatkossa esimerkiksi maatalousyrittäjän tilan ulkopuoliset tulot, palkattu työvoima, yritysmuoto tai työn käytännön järjestelyt eivät olisi esteenä lomituspalvelujen saannille, vaan vuosiloma perustuisi eläinlajien hoidon vaatimaan työmäärään ja eläinmäärään.

Sijaisavun saanti ja määrä määräytyisivät esityksen mukaan vuosilomaoikeudesta, mutta sijaisapua saisi entisillä perusteilla.

Maatalousyrittäjille taattaisiin lailla mittavia parannuksia kuten muun muassa lomapäivien ja lisävapaatuntien määrää ja lomitusetujen piiriin pääsevien määrää lisättäisiin, sijaisavun, valvontakäyntien, varallaolon ja itse järjestetyn lomituksen maksuja tai kustannuksia tilanteesta riippuen alennettaisiin, samalla hallinnointia kevennettäisiin, lomituksen järjestämisen edellytyksiä parannettaisiin ja lomittajien kokoaikaisen työn mahdollisuuksia lisättäisiin. Etujen määräytymisen selkeytymisen arvioidaan lisäävän maatalousyrittäjien yhdenvertaisuutta ja oikeusturvaa. Maa- ja metsätalousministeriö korostaa, että lomitustoiminnan laadun parannettavuuden sekä palvelun saatavuuden näkökulmasta lomitustyön kokoaikaisuudella voitaisiin lisätä lomitustyön kiinnostavuutta sekä edesauttaa lomitustyöntekijöiden rekrytointia ja toisaalta sitoutumista alalle.

Lomituspalvelujen laajennukset, uusien edunsaajien mukaan ottaminen sekä yrittäjille koituvien kustannusten alenemiset ovat tärkeitä muutoksia nyt, kun kotieläintilojen harjoittajien hyvinvointi ja jaksaminen ovat osoittautuneet olevan koetuksella. Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että lomitustoiminnan määrärahojen käytön kohdistaminen hallinnosta maatalousyrittäjien etuiksi on kannatettavaa. Hallinnon keventäminen ja lomitustoiminnan järjestämisen helpottaminen turvaisivat toiminnan jatkuvuutta maakuntauudistuksessa.

Esityksen mukaan kaikkien tilan lomaoikeuden omaavien yrittäjien olisi pidettävä koko loman samaan aikaan kun oikeus lomaan määrättäisiin yrityskohtaisesti. Muutos kaventaisi yrittäjien mahdollisuutta valita loma-ajankohtansa. Muutoksen on kuitenkin arvioitu tuottavan huomattavat säästöt, joiden avulla pääosin esityksen muut etujen parannukset rahoitettaisiin. Sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa työryhmässä on tarkasteltu monia muita vaihtoehtoja, mutta niiden avulla ei saavutettaisi vastaavia säästöjä tai kustannukset lisääntyisivät. Esityksen mukaan kokonaisuudistuksesta ei olisi yksinkertaista irrottaa jotain osaa lopputuloksen kärsimättä. Maa- ja metsätalousministeriö toivoo, että sosiaali- ja terveysministeriössä pohdittaisiin myös vaihtoehtoa, jossa mahdollistuisi tietty määritellyn mittainen eriaikainen lomalla olo siten, että mahdollisimman suuri osa nyt esillä olevista parannuksista lomitukseen voitaisiin kuitenkin toteuttaa.

Lomituksen piiriin pääsisi jatkossa valtiontuen soveltamisalan rajauksen vuoksi vain tuotanto, jossa on hevosten kasvatusta, mutta ei esimerkiksi ravi- ja ratsastustoimintaa. Maa- ja metsätalousministeriö huomauttaa, että tämä kaventaa lomituksen piirissä olevia palveluja nykyisestä.

Esityksen perusteella lomitustoimintaa ei esitetä kilpailutettavaksi, koska lomitustoiminnalla on esityksen mukaan Suomen ruokaturvan ja huoltovarmuuden kannalta tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä. Edelleen, esityksen mukaan maakunnan järjestämänä lomituksen saanti voidaan parhaiten turvata kaikille, myös alueilla, joilla maatalouslomittajien saanti voisi muutoin olla vaikeaa. Muutosvaiheessa nykyisen lomitushenkilökunnan työsuhteet tulisivat myös tällä tavoin parhaiten turvattua. Maa- ja metsätalousministeriö tuo esiin tässä yhteydessä, että kilpailuttamisesta voisi olla myös hyötyä lomitustoiminnan edistämisen näkökulmasta. Esityksessä on jäänyt vähälle huomiolle ns. palvelusetelimallin laajentamisen mahdollisuudet, vaikka maatalousyrittäjän itse hankkimaan lomituksen esitetään kohdennettavaksi tervetulleita uudistuksia kuten kustannuksen alentaminen, etujen ja menettelyjen parantaminen.

Esityksen mukaan maatalousyrittäjien lomituspalvelujen rahoitus siirtyisi maakuntien yleiskatteelliseen rahoitukseen ja rahoitus maksettaisiin suoraan valtiolta maakunnille. Kun toimeenpääntö lisäksi siirtyy maakunnille, maatalousyrittäjien yhdenmukaisen kohtelun vuoksi onkin maa- ja metsätalousministeriön näkemyksen mukaan tärkeää, että lomitusetuudet on yksiselitteisesti

määritetty laissa. Maa- ja metsätalousministeriö pitää esitystä tältä osin huomattavana parannuksena nykyiseen tilanteeseen verrattuna.

Esityksen mukaan lomituspalvelujen yleinen ohjaus säilyisi sosiaali- ja terveysministeriössä. Muu lomitukseen ohjaus sekä valvonta siirtyisi uudelle Valtion lupa- ja valvontavirastolle.

Maa- ja metsätalousministeriö korostaa, että muutostilanteessa on tärkeää tehostaa valvontaa ja ohjausta sekä varmistaa lomitukseen tehokas ja tasapuolinen toimeenpano. Lomituspalveluiden saatavuudessa sekä lomitukseen toimeenpanon hinnoittelussa on ollut havaittavissa alueiden välillä eroavaisuuksia. Ministeriö korostaa, että tehokas valtakunnallinen ohjaus on palvelujen saajien kannalta tarpeellinen, jotta varmistetaan lakisääteisten palvelujen tuottaminen koko maassa tasapuolisuuden ja tehokkuuden vaatimukset huomioiden. Palvelujen tuottamisesta aiheutuviin kustannuksiin on syytä kiinnittää huomiota, jotta varmistetaan palveluntarjojien jatkossakin hallinnon ja palvelutuotannon rahoituksen tullessa maakunnan rahoituksen yleiskatteellisestä erästä.

Esityksen mukaan uusi Valtion lupa- ja valvontavirasto vastaisi jatkossa lomituspalvelujen ohjauksesta ja valvonnasta. Esityksestä ei kuitenkaan käy yksityiskohtaisesti ilmi, kuinka lomituspalveluiden ohjaus ja valvonta olisi tarkoitus toimeenpanna. Tältä osin maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että Valtion lupa- ja valvontaviraston rooli ja esimerkiksi tiedonsaantiin liittyvät oikeudet jäävät tältä osin esityksessä epäselviksi. Lisäksi esityksen mukaan Maatalousyrittäjien eläkelaitoksella (Mela) olisi mahdollisuus tarjota lomitukseen liittyvää osaamistaan maakunnille ja uudelle Valtion lupa- ja valvontavirastolle. Hallinnon edellyttämien tietojärjestelmien osalta esityksessä jää myös avoimeksi miten osaaminen ja resurssointi varmistettaisiin ja kuka omistaisi hallinnon tarvitsemat tietojärjestelmät. Maa- ja metsätalousministeriö korostaa, että käytännön toimeenpanon valmistelu tulisi saattaa mahdollisimman pikaisesti käyntiin ja uuden tietojärjestelmän rakentamiseen tulisi myös varautua resurssien näkökulmasta riittävästi, jotta lomituspalveluiden toiminta ja saatavuus voitaisiin turvata myös maakuntauudistuksen astuessa voimaan vuoden 2019 alusta ja jotta velvoitteet lomitustoimintaan liittyvän valtiotuen myönnössä täyttyvät kokoaikaisesti.

Esityksen mukaan turkistuottajien lomituspalvelujen osalta jatkossa maakunnilla ei olisi velvollisuutta tuottaa edellä mainittuja palveluja, vaan turkistuottajien tulisi hankkia lomituspalvelunsa itse. Tältä osin maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että tämänhetkisen toteuman perusteella käytännön merkitys jää toistaiseksi hyvin vähäiseksi, koska turkistuottajien mahdollisuutta hankkia lomituspalveluja nykyisen järjestelmän puitteissa yhteistoiminta-alueen palveluna ei ole yksittäisiä tilanteita lukuun ottamatta hyödynnetty, mutta maakunnan tuottamien lomituspalveluiden tarvetta voisi kuitenkin olla hyvä seurata jatkossa.

Kansliapäällikkö

Jaana Husu-Kallio

Maatalousylitarkastaja

Anne Vainio

JAKELU

Erityisavustaja Lahti

Kansliapäällikkö

Ruokaosaston päälliköt

Maatalousylitarkastaja Nikander